

NOVEMBER 25.

„Ha Katalin locsog, karácsony kopog, ha Katalin kopog, karácsony locsog”

Szeretjük a fehér karácsonyt, és az sem közömbös, hogy az év legsötétebb időszakában milyen hőmérsékleti viszonyok várhatóak. Novemberi népi bölcsességünk elsősorban a hőmérsékleti viszonyok ritmikus kilengéséről szól, s nem a csapadék mennyiségéről és halmazállapotáról.

Az Országos Meteorológiai Szolgálat gondozásában létrejött Carpatclim-adatbázisban végzett számítások alapján az ország északi részén majd 70%-ban, de a délebbi területeken is valamivel több mint 60%-ban igazolódik a megfigyelés: a Katalin-nap környéki enyhe időszakot hideg, fagyos karácsonyi periódus követi, és ugyanez fordítva is igaz!

A Kárpát-medencében egyre északabbra haladva mind nagyobb a periodikus hőmérsékleti kilengés (oszilláció) valószínűsége, így feltételezhető, hogy a megfigyelés eredete leginkább Észak-Magyarországra tehető, és onnan terjedt el. Ám az évek nagyobb részében délebbre is működik, tehát ha így történt, nem meglepő, hogy ott is elfogadták. Sajnos azonban a megfigyelésből még nem tudunk pontos előrejelzést adni arra a kérdésre, hogy fehér lesz-e a karácsony, de azt legalább sejthetjük majd, mennyire kell megnyirbálni a családi költségvetést a kifizetendő fűtési számlához az év legsötétebb hónapjában...

SZÖVEG: RÁZSI ANDRÁS

FOTÓ: KÁLLÓ PÉTER

NÉPI BÖLCSESSÉGEK, ŐSI TAPASZTALATOK NYOMÁBAN

A meteorológia speciális helyzetben van a természettudományok között. Ennek fő oka, hogy szakmai következtetései – a többi természettudomány eredményeivel szemben – napi szinten is az érdeklődés középpontjában állnak.

A kiemelt figyelem magyarázata nagyon egyszerű: az időjárás és annak változása senkinek sem közömbös. Hatással van az öltözködésünkre, hangulatunkra, a szabadban végzett legtöbb tevékenységünkre, s felül tud írni egy régóta tervezett programot is...

A mai értelemben vett szinoptikus meteorológia (a természettudomány azon ága, ami az időjárás megfigyelésével és előrejelzésével foglalkozik) újkori, vagy akár úgy is mondhatjuk, legújabb kori tudomány. Az időjárást közel teljes bizonyossággal előrejelezni – a mai modern eszközökkel is – legfőljebb egy hétre lehet (nyilván mindez erősen helyszíntől függő), és a közeljövőben nem is várható különösebb változás ezen a téren.

Mérésekkel, statisztikával senki sem tudja, és persze nem is akarja alátámasztani az évszakok változását, mert ez magától értetődőnek tűnik. Ha rövidülnek a napok, és közben a naptárban is egyre csak haladunk a téli hónapok felé, mindenki tudja, hogy előbb-utóbb hideg is lesz. Nem kell azonban meteorológusnak lenni ahhoz – és még az időjárás-jelentéseket sem kell figyelni –, hogy ha közelít a tél, mindenki készítse elő a melegebb kabátját, vastagabb cipőjét!

Azt pedig, hogy pontosan mikor kell felvenni azt a bizonyos nagykabátot vagy bakancsot, ma már megtudhatjuk az időjárás-jelentésekből. A régi időkben ismeretlenek voltak azok az eszközök, amelyekkel ma az előrejelzések készülnek, és persze a tele-

kommunikáció is hiányzott, de ez nem jelenti azt, hogy az időjárás iránt kisebb lett volna az érdeklődés. Sőt feltételezhető, hogy az időjárás változása még inkább a középpontban volt, mint manapság. Számtalan feljegyzés maradt ránk arról, hogy az egyes napokon, időszakokban tapasztalt légköri jelenségek milyen következményekkel jártak.

Ősi tapasztalás a mi tájékunkon, hogy van egy hideg és egy meleg évszak az év során, ami erősen köthető a Nap éves menetéhez, s közéjük egy-egy átmeneti évszak férkőzik. Az azonban már korántsem volt ennyire egyértelmű, hogy az adott

évszakon belül hogyan alakul az időjárás. Lesz-e elég csapadék, vagy éppen száraz időszak következik? Várhatóak-e kemény fagyok a télen, vagy elég lesz kevesebb tüzelőt felhalmozni? Fontos kérdések voltak ezek, s őseink – egyéb eszköz híján – a tapasztalattal vetették össze a megfigyelt időjárást, így kisebb-nagyobb pontossággal sok következtetést vonhattak le. Az ilyen „szájhagyományoknak” azonban volt egy nagy hátulütője is. Egy megfigyelt jelenséget az adott helyen igaznak tartottak, tényként kezeltek, és az élet szervezésénél figyelembe is vettek. De mi történt, ha az információ „elvándorolt” a megfigyelési helyről? Ha pl. valaki elköltözve „magával vitte” települése több évtizedes vagy akár évszázados megfigyeléseit is, és új otthonában már nem egészen úgy alakultak a légköri folyamatok, mint ahonnan jött? De az is előfordulhatott, hogy voltak olyan évek, amikor az új helyen is működött a tapasztalat, és onnantól kezdve ott is tényként kezelték. Pedig a bevétele jóval kevésbé történt meg, mint ahol azt eredetileg megfigyelték...

Ahhoz, hogy eldönthessük, mely megfigyelések eredhettek a Kárpát-medencéből, meg kell vizsgálnunk, hogyan váltak be ezek hazánk területén!

FOTÓ: KÁLLÓ PÉTER